

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO RAIDOS SCENARIJUS

Autoriai:

Arūnas Bėkšta	LSŠA, prezidentas
Prof. Vincentas Dienys	Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (KPMPC), direktorės pavaduotojas
Dr. Genutė Gedvilienė	VDU, Socialinių mokslų fakulteto, Edukologijos katedros profesorė
Dangiras Kačinskas	Kėdainių suaugusiųjų mokymo centras, direktorius
Gintaras Koncevičius	Verslininkas, UAB „KONSULTUS“
Roma Koncevičienė	Marijampolės švietimo centras, metodininkė
Dr. Jonas Krivickas	Kauno technikos kolegija, direktorius
Dr. Vita Krivickienė	Nacionalinė aukštesniųjų liaudies mokyklų asociacija (NALMA), valdybos pirmininkė
Vilija Lukošūnienė	LSŠA, valdybos narė, projektų koordinatore
Vilma Sargautaitė	VU, studentė

2011 LAPKRITIS

Turinys

Scenarijus.....	3
Įvadas	3
Tikslas.....	4
Uždaviniai.....	4
Teiginiai: suaugusiųjų švietimas 2020.....	4
Scenarijaus pagrindimas	5
Globalios tendencijos ir jų įtaka Lietuvos suaugusiųjų švietimui.....	7
Suaugusiųjų švietimo situacija Lietuvoje	9
Motyvacija.....	9
Dalyvavimas.....	11
Dalyvavimo kliūtys.....	12
Mokymosi kokybė.....	14
Institucijos	15
Svarbiausi kritiniai veiksniai	16
Kaitos (įtampos) ašių identifikavimas ir galimų kombinacijų pasirinkimas.....	16
Ateities vaizdai.....	18
Pirmosios sistemos atvaizdai	18
Antrosios sistemos atvaizdai	19
Trečiosios sistemos atvaizdai.....	21
Ketvirtosios sistemos atvaizdai	22
Vaizdų scenarijui parinkimas	22
Siekiniai	23
Lietuvos suaugusiųjų švietimas yra pernelyg atsietas nuo realybės, kartais akademiškas, nutolęs nuo praktikos, kartais pernelyg sudėtingas ir neįvykdomas nuo mokymosi nutolusiam žmogui. Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo Lietuvos suaugusiųjų švietime perspektyva gali būti kuriama sudarant sisteminės prielaidas suaugusiųjų švietimo kaitai, t.y. projektuojant suaugusiųjų švietimą pagal pateiktą scenarijų.....	23
Siekiant mokymosi visą gyvenimą vizijos testinumo iki 2020 m., šiuose siekiniuose numatyta, kad turėtų nykti ribos tarp individą supančios socialinės aplinkos sričių kaip valstybės, rinkos ir visuomenės. Taip pat turėtų ryškėti metakognityvinių procesų ir prasmės paieškos svarba. Siekiant asmeninio žmogaus tobulėjimo bei mokymosi visą gyvenimą idėjos raiškos, ateities suaugusiųjų švietime prioritetinėmis sritimis turėtų tapti informacijos skaidrumas ir prieinamumas, veiklos autonomiškumas, kūrybiškumas, pasirinkimo galimybė ir incijavimo laisvė. Pateikti esminiai siekiniai, galėtų išryškinti suaugusiųjų švietimo vystymosi procesą:.....	23
Priedai	24
1 priedas. Mokymasis visą gyvenimą 2005 ir 2010 m. (25-64 m. amžiaus gyventojų , kurie dalyvavo mokymuose paskutines 4 savaites).....	24
2 priedas. Respondentų, įvertinusių įvairius suaugusiųjų mokymosi aspektus su išlygomis arba be jų kaip nepakankamus, dydis pagal valstybę.....	25
3 priedas. Pritariančių konkrečiai priešasčiai, paskatinusiai mokytis, dalis pagal valstybę.....	26

Scenarijus

Ivadas

Lietuvos kaip savarankiškos ir nepriklausomos šalies švietimo sistema pokyčiams atsivėrė 1992 metais, kai buvo parengta Švietimo koncepcija, kurioje suaugusiųjų švietimui buvo priskirtas bendrasis ir profesinis lavinimas. Mokymasis visą gyvenimą idėja pradėta analizuoti tik 2001 m. svarstant MVG memorandumą ir formaliai įteisinta tik 2004 m., patvirtinus MVG strategiją, pokyčių inicijavimas ir įgyvendinimas Lietuvos suaugusiųjų švietėjams tapo iššūkiu.

Tam, kad suaugusysis galėtų kurti sėkmingą savo gyvenimą bei dalyvauti visuomenės gerovės kūrime, būtina mobilizuoti daug kompetencijų. Europos Komisijos yra išskirtos aštuonios pagrindinės kompetencijos: bendravimas gimtąja bei užsienio kalba, matematinis raštingumas ir pagrindinės kompetencijos gamtos moksluose ir technologijose, skaitmeninis raštingumas, mokymasis mokytis, socialiniai ir pilietiniai gebėjimai, verslumas bei kultūrinis sąmoningumas. Kompetencijos yra bendras pagrindas visoms nacionalinėms ir europinėms švietimo kaitos iniciatyvoms ir skirtos visiems, prisidedantiems prie švietimo kūrimo – besimokantiejiems, darbdaviams, švietimo teikėjams ir rengėjams, politikams. MVG laiduojančios kompetencijos laikomos ypač svarbiomis žinių visuomenėje, kadangi garantuoja daugiau lankstumo darbo rinkoje, prisitaikymo prie nuolatinės kaitos. J.Figel¹ teigimu kiekvienas pilietis savo įgūdžius, žinias turi tobulinti nuolat, aktyviai dayvaudamas visuomeniniame gyvenime ir sėkmingai veikdamas kintančiame darbo pasaulyje.

Gyventojų amžiaus trukmės ilgėjimas, pensijų fondų problemos daugelyje šalių, tuo pačiu ir Lietuvoje, skatina pratęsti darbo metų skaičių ir išėjimą į pensiją daryti lankstesnį. Nors šiuo metu karjeros konsultavimo paslaugų teikimo organizavimas vyresniojo amžiaus žmonėms nesulaukia didelio politikų palaikymo, tačiau darbdaviai, kurdami partnerystės ryšius tarp viešo ir privataus sektoriaus, turėtų imtis didesnės iniciatyvos teikiant paslaugas brandaus amžiaus žmonėms. Siekiant pagerinti mokymosi visą gyvenimą idėją iki 2020 metų, turėtų būti aiškiai nubrėžtos švietimo politikos nuostatos, kaip numatoma plėtoti visapusę, vientisą ir rentabilią mokymosi visą gyvenimą sistemą, kokios turėtų būti efektyvios mokymosi sistemos charakteristikos, kurios

¹ Key competences for lifelong learning. Recommendation of the European Parliament and of the Council. 2006.

Available at internet:

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00100018.pdf

laiduotų suaugusiojo aktyvų ir laimingą gyvenimą, ką reikėtų daryti, siekiant padėti Lietuvos piliečiams sėkmingai dalyvauti profesiniame veiklos pasaulyje, atitinkančiam aukščiausius Europos standartus.

Tikslas

Per 10 metų padidinti suaugusiųjų (25-64 m. amžiaus) dalyvavimą mokymesi iki 10 proc., o kaime iki 7 proc.

Uždaviniai

- Sudaryti sąlygas dalyvauti profesinio ir neprofesinio mokymosi programose/kursuose kaimų ir mažų miestelių gyventojams (įvertinant laiko ir trukmės apribojimus)
- Sudaryti sąlygas dalyvauti profesinio ir neprofesinio mokymosi programose/kursuose mažesnes pajamas (mažiau negu 1200 Lt mėnesiui) gaunantiems gyventojams (nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos)
- Sudaryti sąlygas dalyvauti profesinio ir neprofesinio mokymosi programose/kursuose vyresnio nei 55 m. amžiaus gyventojams
- Padidinti tikslinių grupių motyvaciją sukuriant veiksmingą informavimo ir konsultavimo sistemą maksimaliai priartintą prie tikslinių grupių gyvenamosios vietos panaudojant jiems labiausiai prieinamus informacijos šaltinius ir informavimo būdus
- Sukurti mokymo programų, formų, priemonių nutaikytų tikslinių grupių poreikiams sukūrimo finansavimo mechanizmą
- Sukurti neformaliai ir per praktiką įgytų kvalifikacijų įvertinimo ir pripažinimo mechanizmą.

Teiginiai: suaugusiųjų švietimas 2020

- Siekdama padidinti suaugusiųjų gyventojų dalyvavimą mokymesi visą gyvenimą, valstybė, bendradarbiaudama su socialiniais partneriais, imasi kryptingos politikos formavimo ir reikalingų sąlygų sudarymo.
- Išskirtos pagrindinės tikslinės grupės:
 - Kaimų ir mažų miestelių gyventojai
 - Mažesnes pajamas gaunantys gyventojai
 - Vyresni nei 55 metų gyventojai
- Įteisinta darbdavių prievolė sudaryti sąlygas darbuotojų mokymuisi (apibrėžtam laikui)
- Sukurta ir veikia mišri mokymosi visą gyvenimą finansavimo sistema:
 - Per projektus finansuojamos mokymus teikiančių institucijų ir organizacijų (valstybinių, privačių ir nevyriausybinų organizacijų) suaugusiųjų mokinių mokymo praktinės programos, kurios nukreiptos į tikslinių grupių konkrečių gyvenimo problemų sprendimą ir jų įgyvendinimas
 - Per projektus finansuojamas naujų mokymo priemonių ir mokymosi formų, sudarančių galimybes kokybiškai mokytis savarankiškai, kūrimas
 - Veikia vaucherių sistema, sudaranti galimybes tikslinių grupių atstovams gauti jiems reikalingas mokymo (si) paslaugas.
- Sukurta ir veikia informavimo, pagalbos ir konsultavimo sistema, maksimaliai priartinta prie tikslinių grupių, veikianti per švietimo ir studijų įstaigas, bibliotekas, bendruomenės centrus, multikultūrinius centrus ir savivaldybes, suteikianti galimybę tinkamiausiomis informavimo

priemonėmis gauti reikalingą informaciją ir patarimą. Informacijos ir konsultavimo teikimas yra proaktyvus, einant pas klientą, o ne laukiant, kol jis ateis.

- Finansavimo, informavimo, pagalbos ir konsultavimo sistema sudaro galimybes nutraukti uždarą nesimokymo priežasčių ratą.
- Sukurta ir veikia visuomenės informavimo kampanija per masines informavimo priemones (ypač TV, radiją ir Internetą), tikslingai nukreipta į tikslines grupes
- Valstybės ir savivaldybių švietimo ir mokymosi institucijose sukurta ir nuolat atnaujinama infrastruktūra, reikalinga praktiniams mokymams, sudarytos salygos mokytis pagal lankstų grafiką, veikia tinkamai įrengti vaikų kambariai
- Bendradarbiaujant valstybinėms ir savivaldybių švietimo, studijų ir kultūros institucijoms su nevyriausybinėmis organizacijomis, sukurta Trečiojo amžiaus universitetų sistema, apimanti visą Lietuvą.
- Įteisintas, sukurtas ir veikia neformaliai ir patirtiniu būdu įgytos kvalifikacijos įteisinimo mechanizmas, susidedantis iš dviejų dalių:
 - *Švietimo pasaulio*. Kvalifikaciją galima įvertinti ir pripažinti profesinio mokymo centruose, kolegijose ir universitetuose
 - *Veiklos pasaulio*. Kvalifikaciją galima įvertinti ir pripažinti nepriklausomoje kvalifikacijų vertinimo įstaigoje, turinčioje filialus regionuose. Vertinimo ir pripažinimo procese dalyvauja švietimo ir mokymo institucijos, ir socialiniai partneriai

Scenarijaus pagrindimas

Scenarijus parengtas atsiliepiant į Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos kvietimą dalyvauti Švietimo raidos scenarijų konkurse.

Darbo grupė remiasi dviem pagrindinėmis nuostatomis:

1. Mokymasis yra **teisė** visiems be išimčių².
2. Mokymosi sėkmė dabartiniame etape priklauso nuo mokymosi sėkmės ankstesniuose mokymosi etapuose.

Mokymosi sėkmės ratas. Žmogaus mokymąsi dabartinėje švietimo sistemoje galima suskirstyti į 4 etapus:

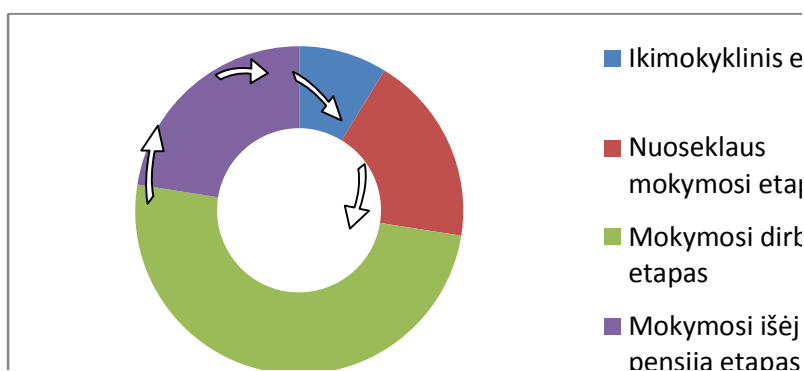
- Ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, kurio paskirtis – deramai ugdyti vaiką ir padėti jam pasirengti sėkmingai mokytis formaliojo švietimo sistemoje (bendrasis ugdymas, profesinis mokymas, aukštasis mokslas). Šio etapo trukmė – 6-7 metai. Pagrindinis ugdytojas šiame etape Lietuvoje yra šeima. Jai talkina ikimokyklinio ugdymo institucijos (2010 m. Lietuvoje buvo 626 įstaigos. Jų skaidymas į valstybines ir nevalstybines nenurodytas. Jas lankė: iki 3 m. – 22,6 proc. [mieste 30,2 proc., kaime 6,4 proc.] ir 3-6 metų – 72,4 proc. [mieste 94,3 proc., kaime 31,3 proc.]) (Švietimas 2010, 33 psl.).
- Mokymąsi formaliojo švietimo sistemoje, kurio paskirtis – parengti asmenį savarankiškam gyvenimui ir darbui. Nepertraukiamo mokymosi trukmė yra skirtinga. 2010 metais vidutinė tikėtina mokymosi trukmė – 15,3 metai. (Švietimas 2010, 19 psl.). Pradžioje, ypač pradinio ir pagrindinio ugdymo periodu, didelę įtaką mokymosi sėkmei turi šeima. Mokomasi daugiausia valstybinėse įstaigose (2010 m. nevalstybiniame sektoriuje mokėsi: bendrajame

² Global reporting on adult learning and education. UNESCO institute for Lifelong Learning, 2009, p.27.

ugdyme – 1,3 proc., profesiniame mokyme – 0,2 proc., aukštajame moksle – 11,5 proc.) (Švietimas 2010, 14 psl.).

- Mokymąsi dirbant, kurio paskirtis – užsitikrinti pilnavertį gyvenimą ir nuolatinį užimtumą. Kadangi pensinis amžius šiuo metu moterims yra 60 metų, o vyrams - 62 metai, šio etapo vidutinė trukmė artima 40 metų. Atsakomybė už mokymąsi visų pirma tenka pačiam asmeniui ir jo aplinkai, o valstybė turi sudaryti palankias sąlygas mokymuisi, skatinti jį.
- Mokymasis išėjus į pensiją. Jo paskirtis – tenkinant pažinimo poreikius užsitikrinti pilnavertį gyvenimą. Vienas iš galimų (ir kai kuriose valstybėse plačiai praktikuojamų) tikslų – dalyvavimas nevalstybinio sektoriaus veiklose savanoriškais pagrindais. Šio etapo trukmė pakankamai ilga: žmonių, kuriems 2010 m. suėjo 60 metų, vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – 19,7 metai. (Demografijos metraštis 2010, 135 psl.).

Mokymosi sėkmė kiekviename iš paminėtų etapų labai priklauso nuo mokymosi sėkmės ankstesniame etape. Be to, patikimai nustatyta, kad vaikų mokymosi sėkmę didžia dalimi lemia tėvų mokymosi sėkmė. Todėl į mokymąsi visą gyvenimą tikslinga žiūrėti kaip į ciklinį procesą (1 pav.): jeigu geri rezultatai buvo pasiekti ikimokykliniam etape, sėkmė turėtų lydėti ir formaliojo mokymosi etape; jeigu mokymosi nuostata išlieka ir dirbant bei išėjus į pensiją, tėvai geriau gali padėti mokyti vaikams, o seneliai – anūksams, t.y. gali prisidėti prie ateinančių kartų mokymosi sėkmės ikimokyklinio ugdymo ir formaliojo švietimo etapuose. Be to, tokios nuostatos įgyvendinimas leistų sugrąžinti bendravimo tarp kartų vertybę, kuri Lietuvoje vis labiau ir labiau užmirštama.

1 pav. Mokymosi sėkmės ratas

Šiame scenarijuje apimami du ciklo etapai: mokymosi dirbant ir mokymosi išėjus į pensiją.

Tikslinė grupė:

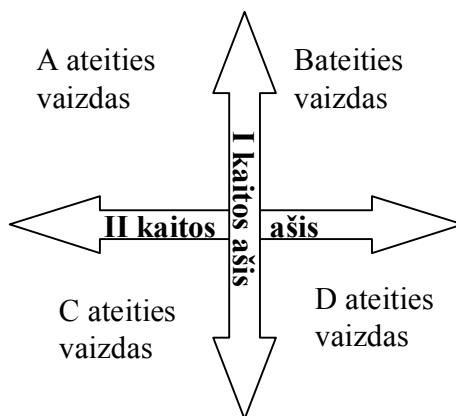
Šio scenarijaus tikslais suaugę mokiniai laikomi tie, kam yra virš 18 metų ir kurie nėra nuosekliojo mokymosi sistemoje:

- Iškritę iš nuosekliojo mokymosi sistemos
- Baigę nuosekluosius mokymus
- Tešiantys/norintys tęsti formaluosius mokymus
- Norintys įgyti papildomų (profesinių ar kitokių) kompetencijų

Metodologija

Scenarijaus kūrimui pasinaudota Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research, (Vokietija) pateiktais metodologiniais rėmais, kurie buvo panaudoti kuriant Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų žvalgą 2030³. Bendrais bruožais scenarijaus (scenarijų) kūrimo žingsniai tokie:

1. Globalių tendencijų išsiaiškinimas
2. Nagrinėjamo lauko nustatymas (ką apima?)
3. Globalių tendencijų identifikavimas
4. Pagrindinių tendencijų, eikiančių Lietuvos suaugusiųjų švietimą, nustatymas
5. Suaugusiųjų švietimo situacijos Lietuvoje apibūdinimas
6. Kritinių veiksnių identifikavimas
7. Kaitos (įtampos) ašių identifikavimas apibrėžiant ašies poliškumus
8. Kaitos ašių kombinacijų parinkimas ir ateities atvaizdų aprašymas. Pasinaudojant anksčiau išskirtomis kaitos ašimis, pagal žemiau parodytą paveikslėlį išskiriamos kelios kaitos ašių kombinacijos, kur kiekviena skirtingų kaitos ašių kombinacija sudaro keturis galimus ateities atvaizdus:

2 pav. Ateities vaizdų konstravimas

Remiantis ašių logika atsakoma į kritinius klausimus: kaip tai atrodys tame susikirtimo ketvirtyje.

9. Sukurtų atvaizdų įvertinimas ir pasirinkimas scenarijui
10. Scenarijaus aprašymas

Globalios tendencijos ir jų įtaka Lietuvos suaugusiųjų švietimui

Vienas iš svarbių dokumentų, nubrėžiančių Europos mokymosi visą gyvenimą gaires, yra Europos Komisijos komunikatas „Suaugusiųjų mokymasis: mokyti niekada nevėlu.“⁴

Komunikatas pastebi, kad Švietimas ir mokymas yra svarbūs veiksniai siekiant Lisabonos strategijos tikslų – didesnio ekonomikos augimo, konkurencingumo ir socialinės integracijos. Tokiomis aplinkybėmis valstybių narių nacionalinėse reformų programose vis labiau pabrėžiamas suaugusiųjų mokymosi vaidmuo ir jo poveikis asmeniniam tobulėjimui ir savirealizacijai. Tačiau be kelių išimčių šie programos aspektai įgyvendinami labai vangiai. Dauguma švietimo ir mokymo sistemų

³ <http://www.mosta.lt/projektai/mostaf/izvalga>

⁴ Komisijos komunikatas. Suaugusiųjų mokymasis: mokyti niekada nevėlu (KOM(2006)614 galutinis). Briuselis, 23.10.2006.

daugiausia skirtos jaunimo švietimui ir mokymui, ir padaryta menka pažanga keičiant šias sistemas, kad jos atspindėtų visą gyvenimą trunkančio mokymosi poreikius. Dar 4 milijonai suaugusiųjų turėtų dalyvauti visą gyvenimą trunkančiame mokymesi tam, kad būtų pasiektas valstybių narių pagal programą „Švietimas ir mokymas 2010“⁵ nustatytas dalyvavimo lygis, ne mažiau 15 proc..

Komunikate atkreipiamas dėmesys, kad sparti pažanga kitose pasaulio dalyse rodo svarbaus ekonominio konkurencingumo veiksnio – naujovėmis pagrįsto aukšto lygio kokybiško švietimo ir mokymo – svarbą. Turėtų padidėti bendras žinių lygis, kad būtų patenkinti darbo rinkos poreikiai ir kad piliečiai galėtų tinkamai atlikti savo vaidmenį dabartinėje visuomenėje. Europoje yra apie 72 milijonai žemos kvalifikacijos darbuotojų, sudarančių trečdalį visos darbo jėgos, tačiau yra apskaičiuota, kad 2010 m. tik 15 % naujų darbo vietų bus skirta žemos kvalifikacijos darbuotojams, o 50 % naujų darbo vietų bus skirta asmenims, įgijusiems universitetinį išsilavinimą. Be to, didelė dalis Europos gyventojų nesugeba suprasti ir panaudoti rašytinės informacijos kasdienėje veikloje. Visų valstybių narių uždavinys – toliau užtikrinti, kad visi piliečiai įgytų svarbiausias žinias ir įgūdžius. Moksliniai tyrimai rodo, kad tolygesnis įgūdžių pasiskirstymas tarp gyventojų turi didesnę poveikį bendriems ekonominės veiklos rezultatams.

Komunikatas pastebi, kad Europoje vyksta precedento neturintys demografiniai pokyčiai, kurie turės didelį poveikį visuomenei, ekonomikai, o tuo pačiu ir švietimo bei mokymo sistemoms ir poreikiams. Europos gyventojai senėja – per ateinančius 30 metų jaunų europiečių (iki 24 metų) skaičius sumažės 15 %. Vienam iš trijų europiečių bus daugiau kaip 60 metų, o vienam iš dešimties – daugiau kaip 80 metų. Šie pokyčiai sukels didelių sunkumų Europos socialiniam modeliui. Sumažėjęs jaunų darbo rinkos dalyvių skaičius ir tai, kad tik vienas iš trijų 55–64 m. amžiaus asmenų turi apmokamą darbą, akivaizdžiai rodo, jog būtina išnaudoti visas suaugusiųjų mokymosi teikiamas galimybes siekiant padidinti jaunų ir vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje. Visų pirma, tai reiškia, kad reikia spręsti per anksti nutraukiančių mokymąsi vidurinėje mokykloje asmenų (6 milijonai 2005 m.) problemą, tuo pačiu gerinant vyresnių negu 40 m. žemos kvalifikacijos darbuotojų įgūdžius ir gebėjimą prisitaikyti, juos skatinant įgyti bent viena pakopa aukštesnę kvalifikaciją.

Komunikatas nurodo, kad naujausiose ataskaitose patvirtinama, jog skurdas ir socialinė atskirtis išlieka rimta problema visose valstybėse narėse. Dėl skirtingų aplinkybių ar sąlygų, pvz., žemo pirminio išsilavinimo, nedarbo, kaimo atskirties ir dėl įvairių priežasčių sumažėjusių galimybių skirtingose gyvenimo srityse, didelė dalis žmonių atsiduria visuomenės užribyje, jie negali pasinaudoti visuomenės teikiama nauda ir negali būti aktyviais piliečiais. Šią atskirtį padidina naujos neraštingumo rūšys, kai nėra galimybių naudotis informacinių komunikacijų profesinėje ir kasdienėje veikloje – kompiuteriškai neraštingi suaugusieji negauna svarbios informacijos ir paslaugų, kurios tampa prieinamos tik skaitmenine forma. Sprendžiant socialinės atskirties problemą suaugusiųjų mokymuisi tenka svarbiausias vaidmuo.

Dėl šių ir kitų priežasčių, Komunikatas daro išvadą, kad valstybės narės nebegalės išsiversti be veiksmingos suaugusiųjų mokymosi sistemos, integruotos į mokymosi visą gyvenimą strategiją, suteikiančios dalyviams geresnes galimybes patekti į darbo rinką, padedančios geriau socialiai integruotis ir pasiruošti aktyviam senėjimui ateityje. Valstybės narės privalo įdiegti sistemas, kurios leistų nustatyti prioritetus ir stebėti jų įgyvendinimą.

⁵ http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/et_2010_fr.html

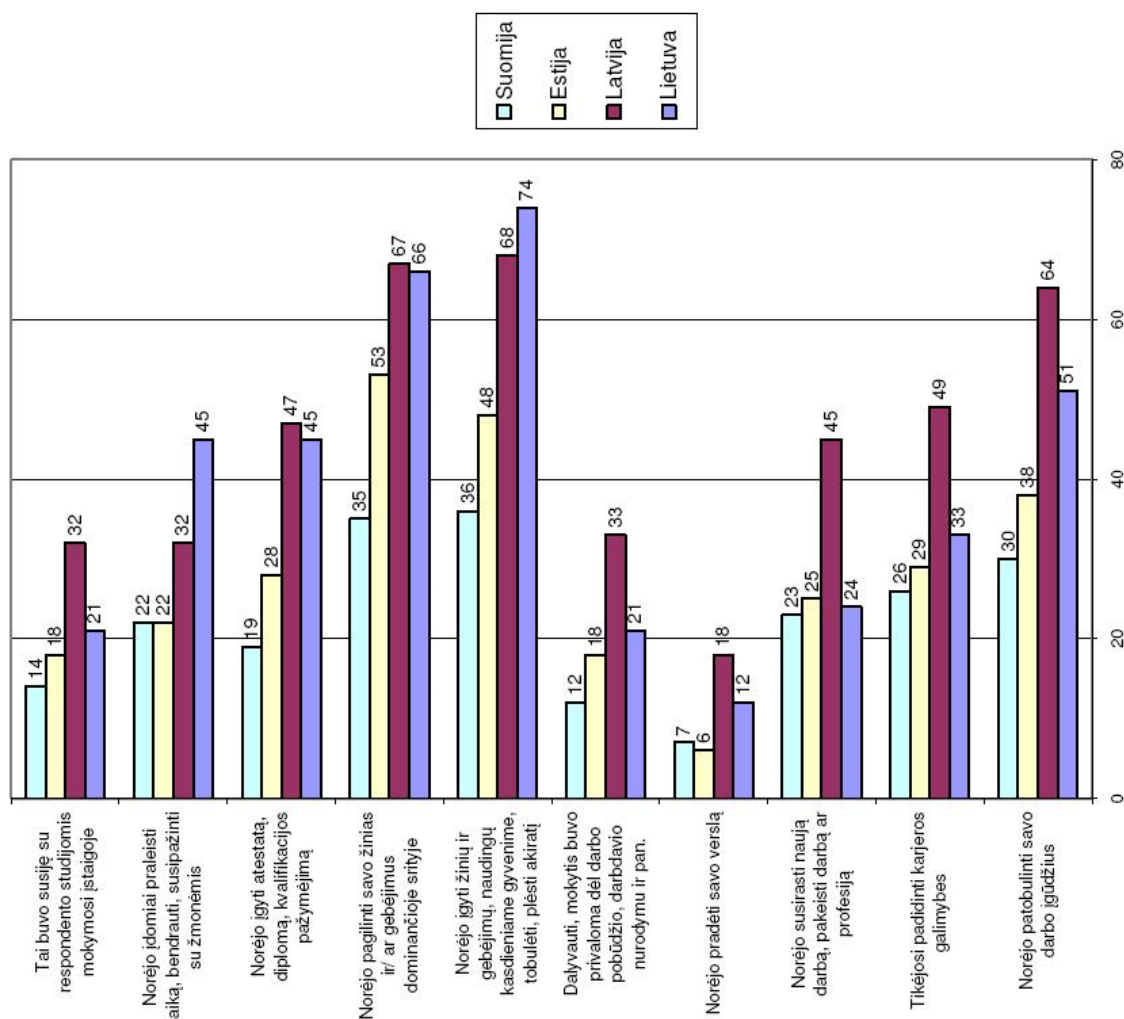
Darbo grupės nuomone, globalios tendencijos, darančios didžiausią įtaką Lietuvai yra:

- Ekonomikos ribų nykimas, susijęs su darbo jėgos, turto ir gamybos judėjimu
- Visuomenės senėjimas
- Vis spartėjantis (eksponentinis) technologijų vystymasis
- Greito praturtėjimo noras
- Demokratijos krizė
 - Teisinės sistemos krizė
 - Politikos „purvėjimas“
 - Visuomenės nuomonės ignoravimas
- Visuomenės išsisluoksniavimas ir kaita
 - Išsilavinimo
 - Turto
 - Vertybių
 - Religijų ir kt prasmėmis
- Tradicinių vertybių nuvertėjimas/ kaita
- Ribų tarp kultūrų išsitrynimasis

Suaugusiųjų švietimo situacija Lietuvoje

Motyvacija

Tyrimų duomenimis pagrindiniai motyvai skatinantys gyventojus mokytis yra susiję su darbu ir gyvenimo kokybe.

Šaltinis: Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje. UPC, Vilnius, 2010.

Su motyvacija glaudžiai susiję tai, kaip mokosi suaugusysis. Pagal M.Knowles⁶ suaugusiojo mokymąsi nulemia šios pagrindinės prielaidos:

1. Suvokimas, kodėl jam reikia ko nors mokytis. Jei asmuo to nesuvokia, jis nedalyvauja mokymuose arba, jei dalyvauja, tai nesimoko.
2. Atsakomybė už mokymąsi, kuri pasireiškia nenoru grįžti į „mokyklos suolą“, kur suaugusysis neturi įtakos mokymuisi. Suaugęs asmuo nori daryti įtaką tam, kas su juo vyksta, vadinasi ir mokymuisi: jo temoms, organizavimui ir pan.
3. Suaugę turi patirtį. Patirtis yra skirtinga ir skirtumai didėja einant laikui. Suaugusiųjų grupė turi daugiau individualių skirtumų nei jaunimo grupė. Turtingiausi mokymosi šaltiniai yra patys suaugusieji.
4. Suaugę bus pasirengę mokytis tų dalykų, kuriuos jiems reikia žinoti ir mokėti atlikti, kad susidorotų su realaus gyvenimo situacijomis. Be to, geriausiai naujas žinias, suvokimą, įgūdžius, vertybes ir požiūrius įgyja tuomet, kai kai visa tai pateikiama susiejant su kontekstu- kaip pritaikyti realaus gyvenimo situacijose.

⁶ Malcolm S.Knowles, Elwood F.Holton III, Richerd A.Swanson. *Suaugęs besimokantysis: klasikinis požiūris į suaugusiųjų švietimą*. Danielius, Vilnius, 2007, p. 60-61.

5. Motyvacija. Saugusieji reaguoja į kai kuriuos išorinius motyvacijos veiksnius (geresnis darbas, pareigų paaukštinimas, didesnė alga ir pan.), tačiau galingiausi veiksniai yra vidiniai (noras gauti didesnę pasitenkinimą iš darbo, savivertė, gyvenimo kokybė ir pan.). Visi normalūs suaugusieji siekia nuolat tobulėti, tačiau šią motyvaciją dažnai užkerta tokios kliūtys kaip menkas savo, kaip besimokančiojo savivaizdis, neprieinamos galimybės ar ištekliai, laiko suvaržymai ir programos, kurios pažeidžia suaugusiųjų mokymosi principus.

Kaip teigia Knudas Illeris⁷, mokymasis vyksta įtampos lauke tarp trijų dimensijų:

- kognityvinės (pažintinės);
- emocinės;
- socialinės.

Kad ir kur, kad ir ko mokytųsi suaugęs žmogus, visada egzistuoja šios trys dimensijos, todėl būtų klaidinga daryti prielaidą, kad, jeigu žmogus dalyvauja edukaciniame renginyje, jo tikslas yra ko nors išmokyti (kognityvinis motyvas). Yra nemažai atveju, ypač vyresnio amžiaus žmonių, kai tikslai gali slypėti emocinėje ir/ar socialinėje dimensijoje ir žymiai mažiau – kognityvinėje.

Svarbūs dalykai

1. Pagrindiniai mokymosi motyvai yra susiję su darbu arba su gyvenimo kokybe.
2. Dauguma suaugusiųjų mokosi tik to, kas yra susiję su dabartine jų darbo problema ir yra praktiškai pritaikoma (nesvarbu, darbo ar kitoje gyvenimo situacijoje).
3. Suaugę turi patirties, kurią reikia išnaudoti mokymuose.
4. Greta pažintinės dimensijos suaugusiesiems labai svarbu ir socialinė bei emocinė mokymosi dimensijos.
5. Mokymai turi nepažeisti suaugusiųjų mokymosi principų.

Dalyvavimas

Eurostat'o duomenimis⁸, Lietuva pagal mokymosi visą gyvenimą rodiklį (dalyvavimas mokymesi per paskutines 4 savaites) yra 21 vietoje (iš viso 4 proc, vyrų 3,2 proc. ir moterų 4,8 proc). Europos Sąjungos vidurkis 9,1 proc. Lyginant 2005 ir 2010 metus, dalyvavimo lygis Lietuvoje krito nuo 6 iki 4 proc.

Lietuva lenkia tik Graikiją (3 proc), Vengriją (2,8 proc), Slovakiją (2,8 proc), Rumuniją (1,3 proc) ir Bulgariją (1,2 proc) (duomenys apie visas ES valstybes 1 priede).

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, labai prasta suaugusiųjų mokymosi situacija kaime, ypač vyrų:

Metai	2007 1K	2008 1K	2009 1K	2010 1K	2011 1K
Vyrai ir moterys Kaimas	3,6	4,3	2,7	2,9	2,8
Vyrai Kaimas	3,3	2,9	2,3	2,0	1,1
Moterys Kaimas	3,9	5,9	3,2	3,8	4,6

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas⁹.

⁷ Illeris, K. *The Three Dimensions of Learning. Contemporary learning theory in the tension field between the cognitive, the emotional and the social*, Frederiksberg: Roskilde University Press. 2002.

⁸ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Lifelong_learning_statistics

⁹ <http://dbl.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=M3030502&PLanguage=0&PXSID=0&ShowNews=OFF>

Bendro tyrimo, apimančio Estiją, Lietuvą, Latviją ir Suomiją, atlikto 2010 m., duomenimis nesimoko arba labai retai mokosi tik pagrindinį ir žemesnį išsilavinimą bei mažesnes nei 1200 Lt pajamas turintys asmenys¹⁰.

Reikšmingi skirtumai rasti analizuojant jaunesnio ir vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymesi¹¹: vyresni nei 55 metų respondentai mokosi iki 20 proc. rečiau, negu jaunesni- 18-54 metų respondentai.

Svarbūs dalykai

1. Žemas bendras dalyvavimo mokymuose lygis
2. Žemas vyrų dalyvavimas mokymuose
3. Spartesnis moterų dalyvavimo kritimas
4. Žemas kaimo gyventojų (ypač vyrų) dalyvavimas
5. Mažai dalyvauja žemesnį išsilavinimą (pagrindinį ar žemesnį) turintys gyventojai
6. Mažai dalyvauja žemas pajamas (mažiau 1200 Lt. Per mėnesį) turintys gyventojai
7. Ryškiai rečiau mokosi vyresni nei 55 metų amžiaus gyventojai

Dalyvavimo kliūtys

Eurostat'o duomenimis 2007 m. pagtindinės kliūtys mokytis ES ir Lietuvoje buvo (procentais):

	Laiko trūkumas dėl šeimos pareigų	Kertasi su darbo grafiku	Per brangu, negaliu sau leisti	Nėra tinkamų mokymų pasiekiamu atstumu	Trūksta darbdavio paramos	Nenoriu vėl grįžti mokyklos suola	Dėl svaikatos ar amžiaus	Neturiu tinkamų sąlygų	Kita/ neatsakė
ES	36,6	35,0	28,3	18,6	16,3	13,5	13,4	13,3	24,4
Lietuva	34,2	48,4	45,6	19,6	16,2	4,9	13,2	3,2	13,5

Šaltinis: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Lifelong_learning_statistics

Turint omenyje, kad teiginys „Kertasi su darbo grafiku“ didele dalimi priklauso nuo „Trūksta darbdavio paramos“, darbo ir mokymosi konfliktas tampa absoliučiai dominuojančiu išskyrus tuos atvejus, kai mokymus organizuoja ar inicijuoja patys darbdaviai.

Antra svarbiausia kliūtis yra šeimos pareigos, trečia- lėšų trūkumas ir ketvirta- tinkamų kursų/mokymų nebuvimas pasiekiamu atstumu.

2010 metų Baltijos valstybėse ir Suomijoje atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad dominuojanti kliūtis yra asmeninių lėšų mokymui trūkumas (žr. 2 priedas). Tai suprantama, nes 2007 buvo ekonominio pakilimo, o 2010 krizės metai.

To paties tyrimo rezultatai (gyvenamoje vietoje esančių galimybių mokytis įvertinimas) atskleidė, kaip pakankamas galimybes įvertino didžiųjų miestų ir aukštesnio išsilavinimo respondentai. Tuo

¹⁰ Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje. UPC, Vilnius, 2010.

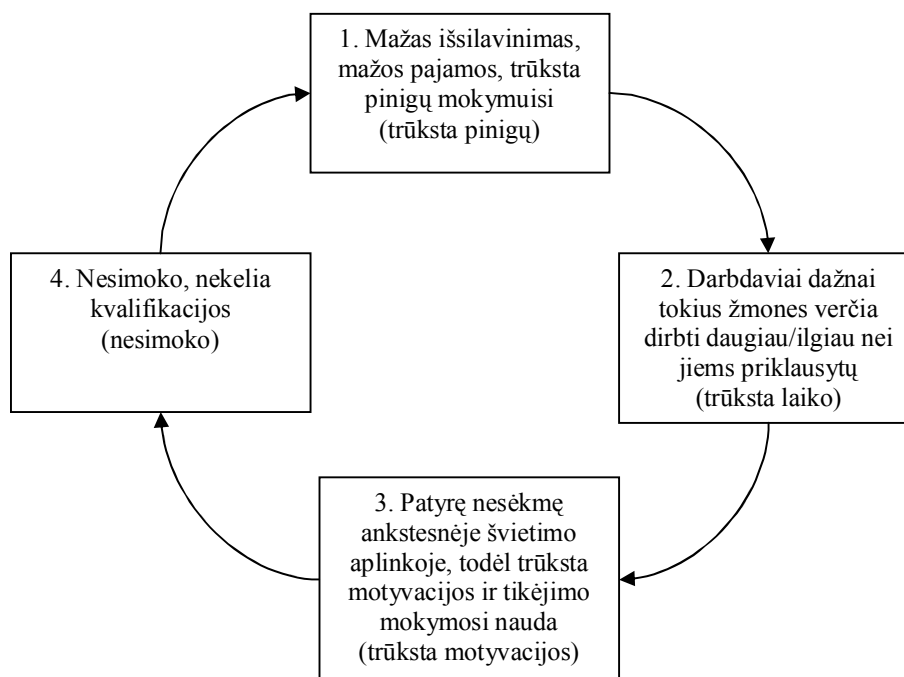
¹¹ Ten pat, p. 21-22.

tarpu mažų miestelių ir kaimų gyventojai galimybes mokytis įvertino kaip „nepakankamas“ ir „visiškai nepakankamas“¹².

Atrodytų paradoksalus dalykas: suaugusiesiems sudaroma vis daugiau galimybių mokytis, tačiau dalyvavimo statistika nerodo dalyvavimo augimo. Įvairiose diskusijose (Grundtvig programos jubiliejiniuose renginiuose Kopenhagoje, aptariant situaciją su kolegomis iš Latvijos ir Estijos) prieinama tos pačios išvados: daugėjant mokymosi galimybių, jomis pasinaudoja tie patys jau besimokantys asmenys, dėl tos priežasties nesiplečia besimokančiųjų ratas, todėl reikia imtis specialių priemonių įtraukti į mokymąsi kitas visuomenės grupes, kurios mažiau arba visai nedalyvauja mokymėsi.

Darbo grupės nuomone, žemesnio išsilavinimo lygio ir mažesnes pajamas gaunantys gyventojai patenka į uždarą ratą:

- Kadangi jų išsilavinimas nepakankamas, todėl jie dirba žemiausios kvalifikacijos reikalaujantį, mažai apmokamą darbą (trūksta pinigų);
- Darbdaviai dažnai tokius žmones verčia dirbti daugiau/ilgiau nei jiems priklausytų (trūksta laiko)
- Dažnai jie būna patyrę nesėkmę ankstesnėje švietimo aplinkoje, todėl jiems trūksta motyvacijos ir tikėjimo mokymosi nauda (trūksta motyvacijos).
- Dėl šių priežasčių nesimoko

3 pav. Uždaras nesimokymo priežasčių ratas

Svarbūs dalykai

1. Augančiomis mokymosi galimybėmis naudojasi tie patys jau besimokantys asmenys

¹² Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje. UPC, Vilnius, 2010. P.33-34.

2. Kitų asmenų mokymosi kliūtys:
 - a. Pirma kliūtis- lėšų mokymuisi trūkumas
 - b. Antra kliūtis- laiko trūkumas, susijęs su konfliktuojančiais interesais (laiko naudotojais): darbu ir šeimos paregomis
 - c. Trečia kliūtys – atstumų kliūtys susijusios su laiko kliūtimis: nėra mokymosi galimybių prieinamu atstumu
 - d. Ketvirta kliūtis - motyvacijos trūkumas, nesuvokimas, „kodėl man reikia mokytis“ (dažnai įvertinama kaip pagrindinė)
3. Žmonės patenka į uždara nesimokymo priežasčių ratą

Mokymosi kokybė

Mokymo ir mokymosi kokybę apibrėžia du pagrindiniai kriterijai:¹³

- Mokymo(si) tinkamumas/aktualumas
- Mokymosi efektyvumas

Tyrimai rodo, kad Baltijos valstybių gyventojai dažniausiai mokosi savarankiškai¹⁴:

„Populiariausi paskutiniu metu kvalifikacijos kėlimo būdai visose tirtose šalyse yra: savarankiškos studijos iš knygų, interneto, draugų (42% - Estijoje, 43% - Latvijoje, 35% - Lietuvoje ir 28% - Suomijoje), dalyvavimas suaugusiems skirtuose užsiėmimuose susijusiuose su pomėgiais ir gyvenimo būdu (29% - Estijoje, 18% - Latvijoje, 16% - Lietuvoje ir 13% - Suomijoje) ir darbovietės organizuoti kvalifikacijos kėlimo ar perkvalifikavimo kursai (28% - Estijoje, 15% - Latvijoje, 10% - Lietuvoje ir 10% - Suomijoje).“

Savarankiškai mokantis užtikrinama pirmoji kokybės dimensija: mokymosi tinkamumas/aktualumas, nes asmuo mokosi to, ko jam reikia, tačiau labai didelė tikimybė, kad mokymosi kokybė gali būti labai menka.

Mokymosi efektyvumas apibrėžiamas kaip išteklių- rezultatų ryšys, mokymosi prasme reiškiantis mokymosi rezultatus besimokantiejiems lyginant su laiku, reikalingu tiems rezultatams pasiekti¹⁵.

Išteklių prasme svarbu turėti tinkamas mokymo sąlygas (mokytojai/dėstytojai, pastatai, mokymo patalpos, mokymo priemonės ir technologijos, mokymo medžiaga, naudojamos metodikos ir formos, ir pan.).

Ekonominis efektyvumas apibrėžiamas kaip naudos ir kaštų santykis. Ekonominis efektyvumas konfliktuoja su mokymosi efektyvumu ir prieinamumu, nes mokymosi efektyvumas reikalauja individualizuoto požiūrio, o prieinamumas/visuotinumai reikalauja maksimizuoti dalyvių skaičių grupėse, taikyti masinius mokymo metodus (dažniausiai paskaitas).

Pripažinimas. Savarankiškas ir neformalus mokymasis kelia kokybės ir tokio mokymosi pripažinimo klausimus. Kol kas savarankiško ir neformalaus mokymosi pripažinimo sistema Lietuvoje neveikia.

¹³ Global reporting on adult learning and education. UNESCO institute for Lifelong Learning, 2009, p.79-93.

¹⁴ Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje. UPC, Vilnius, 2010. P.

¹⁵ Global reporting on adult learning and education. UNESCO institute for Lifelong Learning, 2009, p.82.

Svarbūs dalykai:

1. Trūksta savarankiško mokymosi priemonių, metodikų, mokymo objektų buvimo, įvairovės ir kokybės
2. Kiekybės ir kokybės konfliktas (mokymosi tinkamumas ir mokymosi efektyvumas VS ekonominis efektyvumas)
3. Būtinybė rasti būdus kiekybės ir kokybės konfliktui spręsti
4. Neveikia savarankiško/patirtinio ir neformalaus mokymosi kompetencijų pripažinimo sistema

Institucijos

Lietuvoje yra gana ekstensyvus švietimo įstaigų tinklas:

Įstaigos tipas	Metai	Iš viso	Vietovė		Skirta suaugusiems	Informacijos šaltinis
			Miestas	Kaimas		
Ikimokyklinės įstaigos	2010	626	499	127		Švietimas 2010, 34 p.
Pradinės mokyklos	2010	189				Švietimas 2010, 46 p.
Pagrindinės mokyklos	2010	514				
Vidurinės mokyklos/gimnazijos	2010	505			34	
Profesinio mokymo įstaigos	2011	93			17	AIKOS
Aukštosios mokyklos	2010	45				Švietimas 2010, 66 ir 75 psl.
Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigos	2011	41			41	AIKOS
Vaikų neformaliojo švietimo įstaigos	2011	277				AIKOS
Bibliotekos	2009	1357	247	1110		Lietuvos statistikos metraštis 2010, 206 p.
Kultūros centrai	2009	817				Lietuvos statistikos metraštis 2010, 207 p.
Muziejai	2009	106				Lietuvos statistikos metraštis 2010, 207 p.
Trečiojo amžiaus universitetai	2010	22 filialai				Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universiteto tinklalapis ¹⁶

Formaliai įsisteisusių specialiai suaugusiųjų švietimui skirtų įstaigų yra palyginti nedaug (jei neskaitysime įvairių nevyriausybinių organizacijų, kurios organiozuoja daug mokymų savo nariams ir visuomenei).

Daug neformalaus profesinio mokymo vyksta jau esamose švietimo įstaigose, pvz., 2009-2010 m. profesinėse mokyklose, kolegijose ir universitetuose kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo kursus baigė 44.000 asmenų (Švietimas 2010, 27 psl.).

Nemažai formalus suaugusiųjų mokymo institucijų teikia ir neformalaus neprofesinio mokymo modulius, kursus.

¹⁶ <http://www.treciojoamziausuniversitetas.lt/lt/tau-filialai>

Labai didelė dalis neformalaus neprofesinio suaugusiųjų mokymosi vyksta ne švietimo sistemoje (muziejuose, bibliotekose, kultūros centruose, darbo vietoje organizuojamuose kursuose ir pan.).

Svarbūs dalykai:

- Lietuvoje yra išplėtotas švietimo įstaigų ir organizacijų tinklas, kuris gali būti panaudotas priartinti profesinį ir neprofesinį suaugusiųjų mokymąsi „arčiau namų“

Svarbiausi kritiniai veiksniai

Darbo grupės diskusijų metu identifikuoti 14 veiksnių, darančių įtaką Lietuvos suaugusiųjų švietimui, iš kurių išrinkti 5 svarbiausi:

- Per mažas politinis dėmesys
 - Trūksta nuoseklaus suaugusiųjų švietimo strategijos įgyvendinimo
 - Nėra valstybinės institucijos atsakingos už SŠ
- Nėra neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo mechanizmo
- Neveikia neformaliojo ir ankstesniojo mokymosi pripažinimo mechanizmai
- Silpna konsultavimo/pagalbos/informavimo sistema, mažinanti priimamumą/visuotinumą
- Mokymai per mažai orientuoti į pritaikomumą gyvenime.

Kaitos (įtampos) ašių identifikavimas ir galimų kombinacijų pasirinkimas

Kritiniai veiksniai transformuoti į penkias kaitos (įtampos) ašis:

Suaugusiųjų švietimas paliekamas savieigai	Veikia valstybinės institucijos, formuojančios suaugusiųjų švietimo strategijas, įstatymus ir mechanizmus jiems įgyvendinti, ir jas kontroliuojančios
Finansuojamos SŠ įstaigos	Finansuojami dalyviai
Dominuoja teorinis mokymas	Dominuoja praktinis mokymas
Centralizuota informavimo, pagalbos ir konsultavimo sistema veikianti savivaldybėse	Dentralizuota informavimo, pagalbos ir konsultavimo sistema veikianti bendruomenėse
Patirtinį ir ankstesnįjį mokymąsi pripažįsta formalaus mokymosi teikėjai	Patirtinį ir ankstesnįjį mokymąsi pripažįsta nepriklausoma institucija

Iš šių ašių iš viso galima sudaryti 20 kombinacijų. Grupė pasirinko keturias kombinacijas, leisiančias turėti pakankamą praktinių scenarijų įvairovę:

1 sistema

Finansuojamos SS įstaigos	Finansuojami dalyviai
---------------------------	-----------------------

VS

Suaugusiųjų švietimas paliekamas savieigai	Veikia valstybinės institucijos, formuojančios suaugusiųjų švietimo strategijas, įstatymus ir mechanizmus jiems įgyvendinti, ir jas kontroliuojančios
--	---

2 sistema

Finansuojamos suaugusiųjų švietimo įstaigos	Finansuojami dalyviai
---	-----------------------

VS

Dominuoja teorinis mokymas	Dominuoja praktinis mokymas
----------------------------	-----------------------------

3 sistema

Finansuojamos suaugusiųjų švietimo įstaigos	Finansuojami dalyviai
---	-----------------------

VS

Patirtinį ir ankstesnįjį mokymąsi pripažįsta formalaus mokymosi teikėjai	Patirtinį ir ankstesnįjį mokymąsi pripažįsta nepriklausoma institucija
--	--

4 sistema

Dominuoja teorinis mokymas	Dominuoja praktinis mokymas
----------------------------	-----------------------------

VS

Centralizuota informavimo, pagalbos ir konsultavimo sistema veikianti savivaldybėse	Dentralizuota informavimo, pagalbos ir konsultavimo sistema veikianti bendruomenėse
---	---

Ateities vaizdai

Pirmosios sitemos atvaizdai

Suaugusiųjų švietimas paliekamas saviškai	
<p style="text-align: center;">A. Institucinė savivalė</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;">Valstybė neturi savo politikos, laikoma, kad suaugusiųjų švietimo dalykus geriausiai gali išspręsti mokymo įstaigos</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;">Pasitikima tik valstybinėmis mokymo įstaigomis (nes skiriamas biudžeto lėšos)</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;">Finansuojamos tik valstybinių įstaigų suaugusiųjų švietimo programos</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;">Suaugusiųjų švietimo politika, mokymo programos ir kokybė priklauso nuo įstaigų</div>	<p style="text-align: center;">B. Rinka</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Poreikių nusistatymo instrumentų interaktyvi duomenų bazė</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 10px; text-align: center;">Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">Nuolat atnaujinama darbdavio pageidavimų ir siūlymų bazė</div> <ul style="list-style-type: none"> • Sukuriamas tikslinių grupių asmenų finansavimo mechanizmas • Mokymo kokybės, programų ir kiti dalykai paliekami rinkai • Rinka konkuruoja dėl valstybinių lėšų, skiriamų tikslinėms grupėms
<p style="text-align: center;">Finansuojamos įstaigos (pasiūla)</p> <p style="text-align: center;">C. Valstybinis valdymas</p> <div style="text-align: center;"> <p>Suaugusiųjų švietimo mokymosi sistema</p> </div> <ul style="list-style-type: none"> • Valstybė regulioja visus suaugusiųjų švietimo aspektus: programas; įstaigas ir organizacijas, turinčias teisę teikti mokymus, mokymosi kokybę • Sistema nelanksti, netenkinanti specifinių poreikių • Greta veikia nekontroliuojama rinkos mokymo sistema, gaunanti finansavimą iš nevalstybinių šaltinių 	<p style="text-align: center;">Finansuojami dalyviai (paklausa)</p> <p style="text-align: center;">D. Valstybinė kontrolė</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;">1 žingsnis. Įstatyminės bazės peržiūra ir atnaujinimas</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;">2 žingsnis. Besimokančiojo teisės ir pareigos</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;">3 žingsnis. Besimokančiųjų asmenų finansavimo mechanizmo sukūrimas</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;">4 žingsnis. Mokymų teikėjų akreditavimas</div> <ul style="list-style-type: none"> • Sukuriamas tikslinių grupių asmenų finansavimo mechanizmas • Parenkamos įstaigos/organizacijos (valstybinės, privačios, nevyriausybines), kurios turi teisę teikti suaugusiųjų mokymo paslaugas (akreditacija) • Kontroliuojama mokymo(si) kokybė • Ribota rinka • Greta veikia nekontroliuojama rinkos mokymo sistema, gaunanti finansavimą iš nevalstybinių šaltinių
<p>Veikia valstybinės institucijos, formuojančios suaugusiųjų švietimo strategijas, įstatymus ir mechanizmus jiems įgyvendinti, ir jas kontroliuojančios</p>	

Antrosios sistemos atvaizdai

Dominuoja teorinis suaugusiųjų mokymas	
<p style="text-align: center;">A (Atsilikimas)</p> <p>Prielaida nepakankamas finansavimas praktinei bazei sukurti ir samdyti dėstytojus praktikus</p> <ul style="list-style-type: none"> - Įstaigos formuoja mokymo turinį, atsižvelgdamos į ribotus išteklius, todėl dominuoja teoriniai mokymai. - Poreikiai tiriami. Abejojama jų objektyvumu ir realios situacijos atspindėjimu: greičiausiai tyrimų rezultatai „pritraukiami“ prie jau esamų programų. - Orientuojamasi į kiekybę, todėl dominuoja teorinis mokymas, naujų technologijų naudojama mažai. - Kvalifikacija įgyjama darbo vietoje - Suaugusiųjų bendrojo lavinimo mokyklų (centrų) mokiniai nemotyvuoti mokytis, svarbiausias tikslas- gauti dokumentą - Profesinio mokymo centrai merdi - Kolegijos merdi - Universitetai rengia „generalistus“ - Neformalusis suaugusiųjų švietimas merdi 	<p style="text-align: center;">B (Bankrotas)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mažai dalyvių, nes jų tikslas žinių pritaikymas - Ribotas programų skaičius, kuris galėtų sudominti dalyvius - Dėstytojų problema, nes neturi praktinės patirties, todėl daugiau skaitomos teorinės paskaitos - Įstaiga negali išsilaikyti
Finansuojamos įstaigos (pasiūla)	Finansuojami dalyviai (paklausa)
<p style="text-align: center;">C (Racionali valstybė)</p> <p>Prielaida: valstybė skiria pakankamas lėšas mokymo bazei atnaujinti ir samdyti dėstytojus praktikus</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuriamą/atnaujinamą/palaikoma mokymo bazė - Pakankama praktinio mokymo trukmė - Dalyvių poreikis – praktinis mokymosi naudingumas/pritaikymas, todėl reikia tik tų teorinių žinių, be kurių negalima mokytis praktikai/gyvenimui - Konsultavimas/tutoriavimas diegiant žinias, įgūdžius praktikoje - Atliekami darbo rinkos analizė, bendraujant su verslu prognozuojami mokymosi poreikiai - Mokymosi formų įvairovė, išplėtotas modulinis mokymasis - Kuriamos programos, orientuotos į žmogaus poreikį – mokymąsi gyvenimui - Mokymo institucijų nedaug, jose siekiama turėti daug mokomųjų disciplinų/dalykų - Dėstytojai atėję iš praktikos - Profesinio mokymo centrai klesti - Kolegijos klesti - Universitetuose veikia stiprūs tęstinio mokymosi padaliniai. - Neformalaus mokymosi sistema merdi 	<p style="text-align: center;">D (Verslas)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mokymus teikia įvairios valstybinės, privačios ir nevyriausybinės organizacijos - Mokymų teikėjai suinteresuoti, ką juos rinktųsi - Tiria ir puikiai suvokia dalyvių problemas, kurias gali išspręsti mokymasis - Dalyvių poreikis – praktinis mokymosi naudingumas/pritaikymas, todėl dėstoma tik tų teorinių žinių, be kurių negalima mokytis praktikai/gyvenimui. - Kuriamos trumpos programos, maksimaliai orientuotos į žmogaus poreikį – mokymąsi gyvenimui - Mokymosi programų institucijose įvairovė - Mokymosi formų įvairovė, išplėtotas modulinis mokymasis - Praktinis mokymasis vadovaujant ir teikiant rekomendacijas kaip mokymosi metu įgytus dalykus perkelti į gyvenimą - Konsultacijos/tutoriavimas po mokymosi - Institucijos kūrybiškai ieško papildomų lėšų investicijoms į mokymosi bazę, intensyvių programų kūrimą - Mokymosi aplinkų įvairovė, mokomasi netradicinėse aplinkose - Mokymosi metodų įvairovė - Kooperacija tarp mokymo ir praktinės veiklos institucijų - Dėstytojai daugiausiai praktikai, atnaujinantys kvalifikaciją - Dėstytojams atlyginama pagal jų indėlį į mokymosi galimybių sudarymo kokybę - Išnaudojamos įvairios informavimo galimybės (vidinės, išoriniai informavimo tinklai) - Kokybę vertina dalyviai, į jų nuomonę atsižvelgiama

	<ul style="list-style-type: none"> - Visuomenė (piliečiai, žmonės) geba nustatyti savo poreikius, apsispręsti, ko, kur ir kaip jie nori mokytis. - Žmonės geba refleksuoti, įsivertinti turimas ir trūkstamas kompetencijas. - Žmonės prisiima atsakomybę už savo mokymąsi (sėkmę ir nesėkmę). - Kompetencijų įsivertinimo instrumentų, įvairovė. - Išplėtotas konsultavimo, padedančio žmonėms suvokti savo poreikius, paslauga. - Klesti neformalaus mokymo institucijos - Gausiai dalyvauja privačios mokymo organizacijos - Profesinio mokymo centrai gauna papildomų pajamų - Kolegijos gauna papildomų pajamų - „Generalistus“ ruošiantiems universitetams sunkūs laikai
Dominuoja praktinis mokymas	

Trečiosios sistemos atvaizdai

Finansuojamos įstaigos	
<p style="text-align: center;">A (Stagnacija)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programų pasiūla neatitinka žmonių poreikių • Programos mažai kinta • Kokybė priklauso nuo mokymo teikėjo • Negarantuojama vienoda kokybė • Maži vertinimo kaštai • Darbdaviai nepilnai pasitiki mokymo institucijomis • Mažesnis institucijų skaičius • Silpnai išvystyta informavimo sistema • Įstaigos pasyvios (jeigu kam reikia, tegul ateina) • Netikslingas lėšų panaudojimas (išlaikomas aparatas, nesukuriantis adekvačios vertės) • Subjektyvumo pavojus (siekimas, kad kuo daugiau žmonių mokytųsi pas juos) • Asmeniui paprasčiausia: viskas vienoje vietoje, tačiau reikia pagalbos gauti informacijos apie mokymus 	<p style="text-align: center;">B (Konfliktas)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programų pasiūla neatitinka žmonių poreikių • Programos mažai kinta • Kokybė užtikrinama išorinio vertinimo pagal tam tikrus standartus • Papildomi vertinimo kaštai, nes reikia išlaikyti nepriklausomą instituciją su filialais regionuose • Į vertinimą ir pripažinimą įtraukiami socialiniai partneriai • Objektyvesnis kvalifikacijos vertinimas ir pripažinimas • Centralizuota vieninga informavimo sistema apie kvalifikacijos pripažinimo galimybes • Silpnai išvystyta informavimo sistema apie suaugusiųjų mokymosi galimybes • Mokymo įstaigos praranda dalį studentų ir lėšų • Darbdaviai labiau pasitiki kvalifikacijos įvertinimu ir pripažinimu, nes yra vieni iš proceso dalyvių • Asmeniui labiau komplikauta nei A, bet paprasčiau nei C ir D. Dalyvavęs mokymuose kvalifikacijos pripažinimo turi ieškoti kitoje įstaigoje • Reikia pagalbos gauti informacijos apie mokymus ir apie pripažinimo sistemą
Ankstesni ir patirtini mokymąsi pripažįsta mokymo teikėjas	Ankstesni ir patirtini mokymąsi pripažįsta nepriklausoma institucija
<p style="text-align: center;">C (Margumynas)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programos atnaujinamos pagal žmonių poreikius • Programų spektras kinta • Maži vertinimo kaštai • Didesnis vertinančių/pripažįstančių institucijų skaičius, lengvesnis geografinis pasiekiamumas • Darbdaviai nepilnai pasitiki mokymo institucijų pripažintomis kvalifikacijomis • Įvairialypė informacija iš įvairių mokymų ir pripažinimą teikiančių institucijų, žmonėms sunku pasirinkti • Dalyviai turi galimybę pasirinkti, į kokią įstaigą kreiptis • Vengimas įtraukti socialinius partnerius • Konkurencija • Įstaigos suinteresuotos “pelnu”: <ul style="list-style-type: none"> – Lėšų pritraukimu (mokestis už pripažinimą, vėliau – už mokslą) – Mokinių “suradimu” • Korupcijos galimybė • Asmeniui sudėtingiau, negu A ir B, tačiau paprasčiau nei D. Reikalingos konsultacijos 	<p style="text-align: center;">D (</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programos atnaujinamos pagal žmonių poreikius • Programų spektras kinta • Mokymų teikėjai suinteresuota pritraukti klientus • Užtikrinta aukšta kokybė dėl dalyvio galimybės rinktis • Papildomi vertinimo kaštai, nes reikia išlaikyti nepriklausomą instituciją su filialais regionuose • Į vertinimą ir pripažinimą įtraukiami socialiniai partneriai • Objektyvesnis kvalifikacijos vertinimas ir pripažinimas • Darbdaviai labiau pasitiki kvalifikacijos įvertinimu ir pripažinimu, nes yra vieni iš proceso dalyvių • Centralizuota vieninga informavimo sistema apie kvalifikacijos pripažinimo galimybes • Įvairialypė informacija iš įvairių mokymų ir pripažinimą teikiančių institucijų, tačiau žmonėms sunku pasirinkti • Dar labiau komplikauta asmeniui, reikalauja savivadumo
Finansuojami dalyviai	

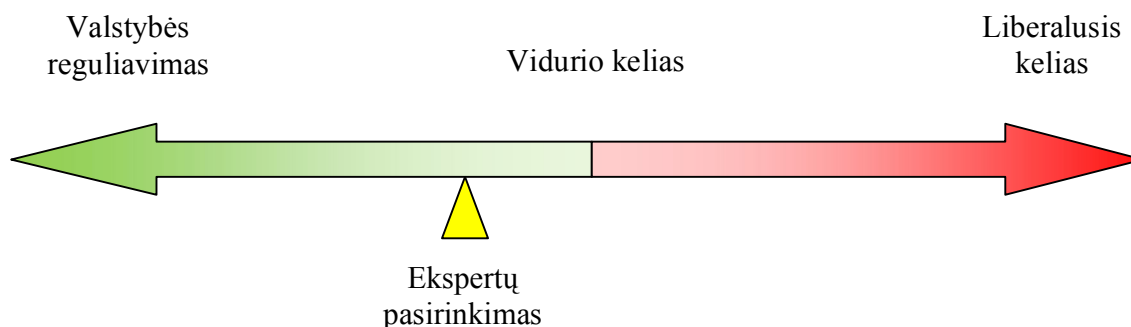
Ketvirtosios sistemos atvaizdai

Dominuoja teorinis mokymas	
Mažai interesantų Per daug išlaidų	Mažai interesantų Sistema nepraktiška ir nereikalnga
Centralizuota informavimo, pagalbos ir konsultavimo sistema veikianti savivaldybėse	Dentralizuota informavimo, pagalbos ir konsultavimo sistema veikianti bendruomenėse
Teikiama informacija apie visus mokymų teikėjus ir jų programas. Informacija naudinga gyventojams. Jos atnaujinimas priklauso nuo tarnautojo požiūrio ir kompetencijos. Kaštai mažesni Informacija ir konsultacija gaunama savivaldybėse, reikia specialiai vykti	Teikiama informacija apie visus mokymų teikėjus ir jų programas Informacija naudinga gyventojams. Informacijos atnaujinimas priklauso nuo darbuotojų kompetencijos ir gyventojų spaudimo. Kaštai didesni Informacija ir konsultacija, gaunama arčiau namų, labiau prieinama.
Dominuoja praktinis mokymas	

Vaizdų scenarijui parinkimas

Kurdami šį scenarijų neturėjome laiko atlikti apklausos dėl ateities vaizdų pasirinkimo. Todėl pasinaudojome 2011 m. MOSTA atliktos apklausos, skirtos Mokslo ir studijų išvalgos teiginių patikrinimui, rezultatais.

Respondentų buvo klausiama kokie ateities atvaizdai būtų pageidaujami ir realūs. Atsakymai parodė, kad didžioji dauguma respondentų, vertindami galimus ateities atvaizdus, rinkosi tokius atvaizdus, kurie valstybės reguliavimo ir liberalaus kelio kontinuume yra labiau link valstybinio reguliavimo, negu link dereguliacijos¹⁷:

¹⁷ MOKSLO IR STUDIJŲ SISTEMOS PROGNOSTINIO VERTINIMO (IŽVALGOS) MTEP EKSPERTŲ GRUPIŲ VADOVŲ GALUTINĖ ATASKAITA. Vilnius, 2011 m. rugpjūčio 12 d. Galima susipažinti MOSTA.

Toks pasirinkimas iš tikrųjų atspindi ne tik ekspertų nuostatą dėl aukštojo mokslo ir studijų reguliamumo krypties, bet ir apskritai gyventojų nuostatą dėl valstybės vietos visuomenės gyvenimo reguliavime.

Todėl pasirinkdami atvaizdus ir jungdami juos į vientisą scenarijų ir rėmėmės tokia visuomenės nuostata, laikydami, kad per artimiausius 10 metų tendencija iš esmės nepasikeis.

Siekiniai

Lietuvos suaugusiųjų švietimas yra pernelyg atsietas nuo realybės, kartais akademiškas, nutolęs nuo praktikos, kartais pernelyg sudėtingas ir neįvykdomas nuo mokymosi nutolusiam žmogui. Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo Lietuvos suaugusiųjų švietime perspektyva gali būti kuriama sudarant sistemines prielaidas suaugusiųjų švietimo kaitai, t.y. projektuojant suaugusiųjų švietimą pagal pateiktą scenarijų.

Siekiant mokymosi visą gyvenimą vizijos tęstinumo iki 2020 m., šiuose siekiniuose numatyta, kad turėtų nykti ribos tarp individą supančios socialinės aplinkos sričių kaip valstybės, rinkos ir visuomenės. Taip pat turėtų ryškėti metakognityvinių procesų ir prasmės paieškos svarba. Siekiant asmeninio žmogaus tobulėjimo bei mokymosi visą gyvenimą idėjos raiškos, ateities suaugusiųjų švietime prioritetinėmis sritimis turėtų tapti informacijos skaidrumas ir prieinamumas, veiklos autonomiškumas, kūrybiškumas, pasirinkimo galimybė ir incijavimo laisvė. Pateikti esminiai siekiniai, galėtų išryškinti suaugusiųjų švietimo vystymosi procesą:

1. Iš esmės padidinti suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą
2. Sukurti tesinę bazę, palankią suaugusiųjų mokymosi plėtrai Lietuvoje
3. Sukurti suaugusiųjų švietimo finansavimo mechanizmą
4. Sukurti patirtinio ir ankstesnio mokymosi pripažinimo sistemą
5. Išnaudoti esamą valstybinę ir savivaldybių švietimo ir kultūros infrastruktūrą suaugusiųjų mokymosi plėtrai.
6. Kaupti žinias apie suaugusiųjų švietimo situacijas.

Priedai

1 priedas. Mokymasis visą gyvenimą 2005 ir 2010 m. (25-64 m. amžiaus gyventojų, kurie dalyvavo mokymuose paskutines 4 savaites)

	Total		Male		Female	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
EU-27	9.8	9.1	9.0	8.3	10.5	10.0
Euro area	8.1	7.9	7.9	7.5	8.4	8.3
Belgium	8.3	7.2	8.2	7.0	8.5	7.4
Bulgaria	1.3	1.2	1.3	1.1	1.2	1.3
Czech Republic	5.6	7.5	5.2	7.3	5.9	7.7
Denmark	27.4	32.8	23.6	26.3	31.2	39.3
Germany	7.7	7.7	8.0	7.7	7.4	7.6
Estonia (2)	5.9	10.9	4.3	8.6	7.3	13.0
Ireland	7.4	6.7	6.2	6.3	8.6	7.2
Greece	1.9	3.0	1.9	3.1	1.8	2.9
Spain (3)	10.5	10.8	9.7	10.0	11.4	11.6
France	7.1	5.0	7.0	4.6	7.2	5.4
Italy	5.8	6.2	5.4	5.9	6.2	6.5
Cyprus (3)	5.9	7.7	5.4	7.5	6.3	7.9
Latvia	7.9	5.0	5.0	3.4	10.6	6.5
Lithuania	6.0	4.0	4.2	3.2	7.7	4.8
Luxembourg (3)	8.5	13.4	8.5	12.8	8.5	14.0
Hungary	3.9	2.8	3.2	2.6	4.6	2.9
Malta	5.3	5.7	6.1	5.2	4.5	6.1
Netherlands (3)	15.9	16.5	15.6	15.9	16.1	17.1
Austria	12.9	13.7	12.3	12.7	13.5	14.7
Poland	4.9	5.3	4.3	4.8	5.4	5.9
Portugal	4.1	5.8	4.0	5.8	4.2	5.7
Romania	1.6	1.3	1.5	1.2	1.6	1.4
Slovenia	15.3	16.2	13.6	14.1	17.2	18.3
Slovakia	4.6	2.8	4.3	2.2	5.0	3.3
Finland	22.5	23.0	19.0	18.9	26.1	27.1
Sweden (3)	17.4	24.5	13.0	18.0	21.9	31.1
United Kingdom (3)	27.6	19.4	23.1	16.4	32.0	22.4
Iceland	25.7	25.2	21.6	21.1	29.8	29.4
Norway	17.8	17.8	16.3	16.4	19.3	19.2
Switzerland (3)	27.0	30.6	27.4	31.6	26.5	29.6
Croatia (4)	2.1	2.0	2.0	2.2	2.1	1.8
FYR of Macedonia	:	3.2	:	3.1	:	3.4
Turkey	:	2.5	:	2.6	:	2.4

(1) Refer to the Internet metadata file

(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/en/lfjs_edu_a_esms.htm).

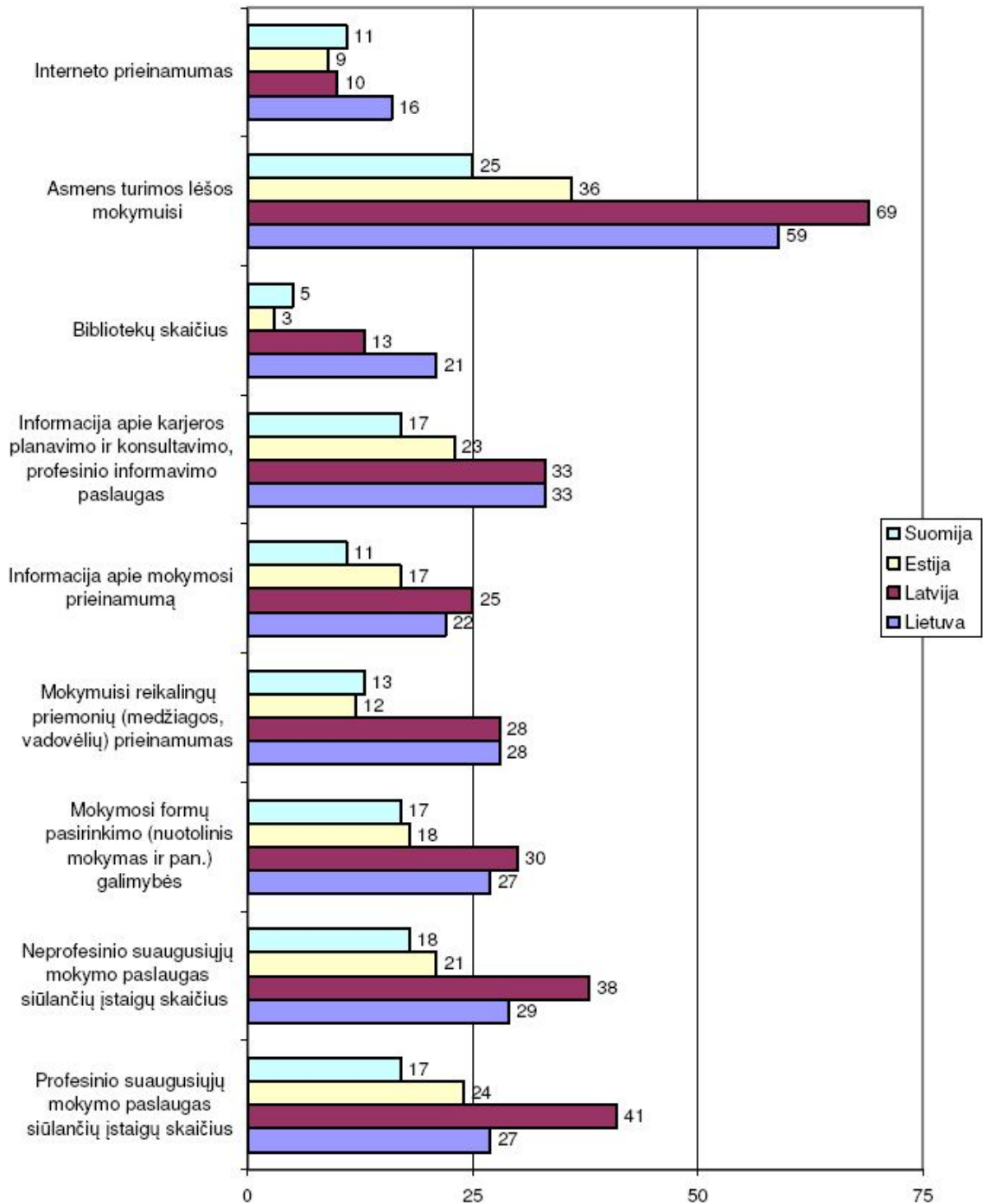
(2) 2005 male rate, unreliable or uncertain data.

(3) Break in series.

(4) 2010 male and female rates, unreliable or uncertain data.

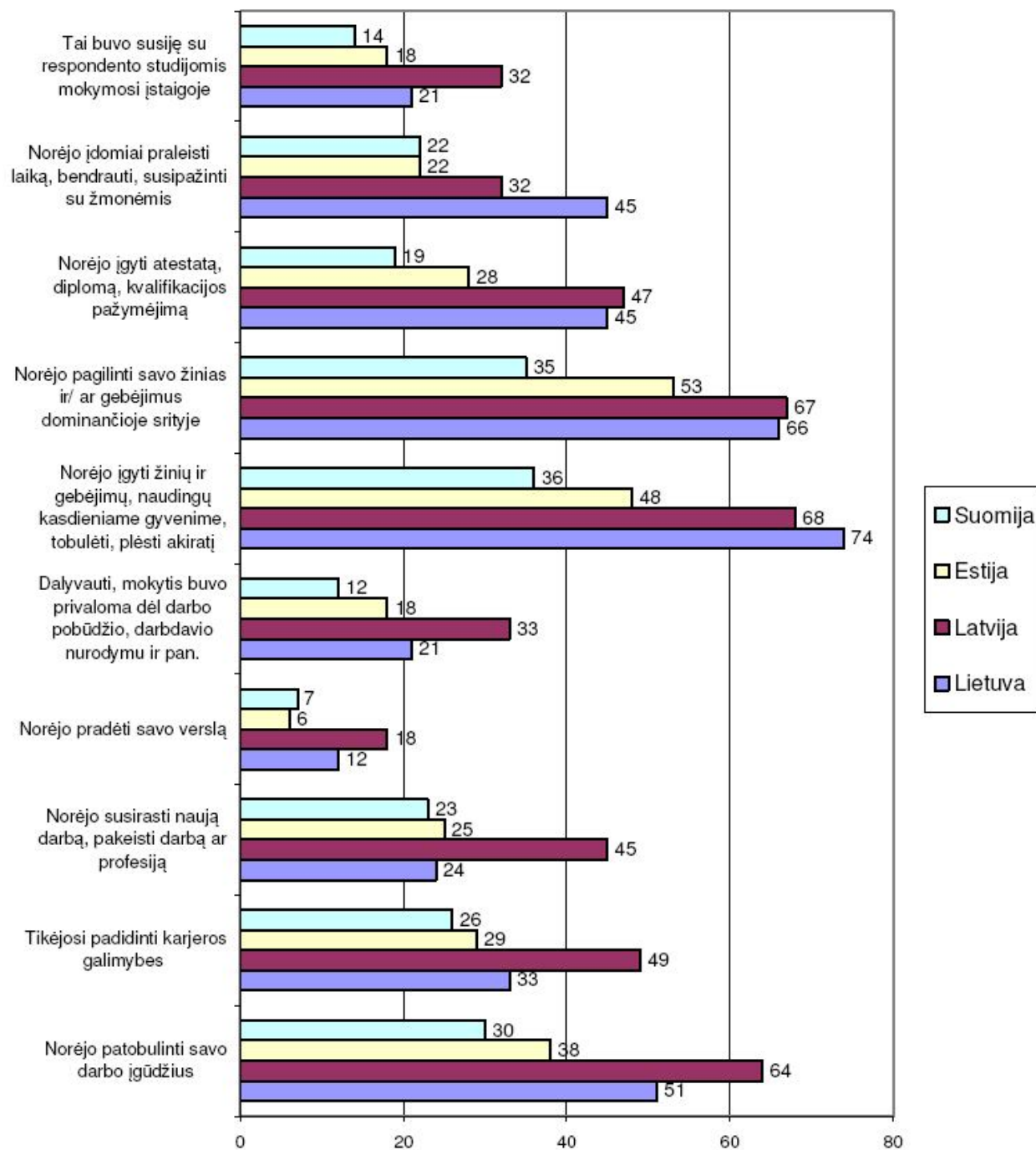
Source: Eurostat (online data codes: tsiem080 and trng_lfs_01)

2 priedas. Respondentų, įvertinusių įvairius suaugusiųjų mokymosi aspektus su išlygomis arba be jų kaip nepakankamus, dydis pagal valstybę

Šaltinis: Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje. UPC, Vilnius, 2010.

3 priedas. Pritariančių konkrečiai priežastiai, paskatinusiai mokytis, dalis pagal valstybę

Šaltinis: Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje. UPC, Vilnius, 2010.